

Posudek školitele na bakalářskou práci Ksénie Žabské Elementy cyklizací v произведениях Sergeje Dovatova

Předkládaná bakalářská práce má poměrně dlouhou genezi, avšak mezi délkou celkového času na psaní práce poskytnutého, a skutečným časem, stráveným nad finální podobou a nad hlavní částí, existuje značný nepoměr (tj. finální podoba vznikla již v časové tísní) a ten se projevuje v některých nedotaženostech textu. I přesto ale práce působí uceleným dojmem a některé vlastní analytické úvahy ve třetí kapitole vybočují mírně nad rámec bakalářské práce.

1. Postup práce

Protože bakalandka si nedokázala poradit s vymezením metodologického rámce a v některých případech ani s interpretací teoretické literatury, pracovala podle mých pokynů (analýza a výběr nejdůležitějších závěrů ze tří vybraných děl k fenoménu literární cyklizace v první kapitole, rozbor dostupné sekundární literatury a její rozdělení do několika tematických okruhů v kapitole druhé, pokus aplikace některých pojmů vztahujících se k básnickému cyklu na prozaické dílo Sergeje Dovatova v kapitole třetí). Musím konstatovat, že Ksénie Žabská se s psaním odborného textu vyrovnávala vzestupně – tj. největší potíže jí činila příprava první kapitoly a naopak nejlepší text, který je z velké části její původní, připravila v kapitole třetí.

2. Fenomén cyklizace a teoretický přínos práce

Fenomén literární cyklizace (převážně poetických textů) zažil svůj největší vzestup v 80. a 90. letech 20. století v podobě týmových mezinárodních projektů ruských a německých literárních vědců; někteří se mu věnují dodnes (např. Rolf Fieguth). Částečně tento výzkum vycházel z tehdy populárních genologických studií, obohacených o (implicitní) hermeneutický impuls pátrající po „vnitřní formě“ cyklického útvaru a poháněný otázkou, „co drží celek pohromadě“. Ačkoli zůstal výzkum cyklizace víceméně torzovitý a stojí dnes stranou hlavních a aktuálních trendů v literární vědě, zanechal po sobě některé zajímavé teoretické podněty a řadu vynikajících analýz konkrétních cyklických celků. Próza je mezi nimi v menšině a dílo Sergeje Dovatova mezi nimi chybí. Proto, když bakalandka chtěla připravit práci o některém z Dovatovových cyklů, nabídla jsem jí jako výchozí metodu právě základní teoretické texty o cyklizaci.

Použité práce Darvina a Fomenka totiž vytyčují základní pojmy, se kterými může pracovat i student – a hledat zákonitosti spojování jednotlivých textů do většího celku, zároveň lze také (především pomocí Fomenkovy knihy o cyklizaci) cyklické celky teoreticky „popsat“ (Fomenko pracuje metodou blízkou evropskému strukturalismu).

To, že lze zákonitosti cyklu básnického použít i při analýze cyklu prozaického, se bakalandce podařilo samostatně a bez větších potíží ukázat. Procvičila si tak teoretické uvažování. Sama však při klasifikaci dosavadní sekundární literatury k dílu Sergeje Dovatova došla k závěru, že nejzajímavějším a (kromě četné biografické literatury) nejčastějším přístupem k jeho dílu byl vztah autora a vypravěče, případně autora a některé z postav. Zde jsem tedy zasáhla teoretickou radou k doplnění relevantní odborné literatury a k učinění závěru, že Dovatovo dílo by bylo dobré a zajímavé zkoumat právě z hlediska tzv. kvaziautobiografie, metafikcionality či vztahu mezi faktualitou a fikcionalitou, jak znějí různé názvy pro velmi aktuální trend anglické a německé literární vědy, hledající (opět pomocí strukturálního a poststrukturálního přístupu) vztah mezi autorem a vypravěčem, tedy mezi biografickou skutečností a jejím uměleckým (estetickým) ztvárněním v textu (základem je dílo Philippa Lejeuna „Autobiografický pakt“, 70. léta 20. století). Z tohoto hlediska jsou nově analyzovány mnohé texty druhé poloviny 20. století (Günther Grass, Christa Wolf, Peter

Härtling, Vladimir Vertlib aj.), většinou se jedná o texty, skrývající v sobě výpověď o některém z traumatických zážitků kolektivní paměti 20. století. Emigrace, kterou zažíval Sergej Dovlatov a již vystihnul mj. právě emblémem kufru (název analyzovaného cyklu), k nim bezpochyby patří.

Práce tak (patrně více pro mne, než pro samotnou bakalandku) otevřela zajímavou otázku a poskytla impuls k přemýšlení nad tím, proč zůstává výzkum ruské literatury z hlediska výzkumu kulturní paměti, metafikcionality či kvaziautobiografie pozadu (ačkoli na tento fenomén někteří ruští vědci poukázali, nedokázali jej začlenit do aktuálního literárněvědného kontextu). Pokládám si proto otázku, zda je skutečně ruská literatura a její chápání vedeno více fiktivním uvažováním o realitě, nežli snahou zachytit vztah mezi nimi, a neochotou či neschopností otevřít vlastní bolavá historická témata (nicméně tím však odbočuji od dané bakalářské práce).

Závěrem však zůstává, že dílo Sergeje Dovlatova by si zasloužilo podrobnější analýzy právě v oblasti kulturní paměti a „autobiografického paktu“, k níž by však byla (i pro potřeby diplomové práce) nutná znalost německo- a anglickojazyčné sekundární literatury.

3. Slabá a silná místa práce

Jak jsem již poznamenala, základním problémem při psaní práce byl spěch v již krátké časové lhůtě, který má za následek určité nedotaženosti. Nestihly jsme bohužel pečlivou závěrečnou revizi textu, která by zpřesnila i některé technické citační problémy či zcela způsob citací sjednotila. Nejfrapantnější problém, který jsem si však uvědomila až při psaní posudku, je nesoulad mezi proklamovaným názvem „proizvedenija“ a samotnou analýzou, která přináší rozbor pouze jednoho díla, a to cyklu „Čemodan“. Dále je zde určitý nepoměr mezi poměrně dlouhou první teoretickou kapitolou a mnohem kratšími kapitolami druhou a třetí, bakalandce se také nepodařilo využít veškerého teoretického potenciálu k vlastní analýze či pečlivě proodkazovat na vztah mezi první a třetí kapitolou. Mnohé jiné prohřešky (včetně nepřesností ve formě citací) jistě odkryje pečlivé oko oponenta.

Vlastní analýza cyklu „Čemodan“, skrývající se ve třetí kapitole, však ukázala, že Ksénie Žabská se dovede na text podívat a odkrýt v něm určité zákony jeho dynamiky (řečeno ruskou literárněvědnou terminologií) i postihnout obrazné myšlení vypravěče. Jak jsem již zmiňovala, rovněž aplikace teoretických závěrů týkajících se básnického cyklu na cyklus prozaický, jí nečinil potíže. Ačkoli se i v její práci projevila u bakalářů zcela běžná absence teoretické připravenosti, dokázala se Ksénie Žabská velmi rychle s některými termíny a jejich používáním vyrovnat a doplnila si alespoň velmi základní znalosti. Jádro třetí kapitoly je samostatnou bakalandčinou prací, se kterou se i mně jakožto školitelce nejlépe pracovalo a většina pokynů k doplnění či k prověření některých míst byla spíše technického charakteru.

Práce splňuje požadavky kladené na tento typ práce (bakalářská práce); vzhledem k výše jmenovaným nedostatkům a mému velkému podílu na teoreticko-metodologickém vedení práce, navrhuji tento text hodnotit známkou „velmi dobře“.

doc. PhDr. Helena Ulbrechtová, Ph.D., v. r.

V Praze, 30. 08. 2015